

УДК 070(477)*18/19*(091):001.814]:[050:061.2](477.83–25)

«Записки Наукового товариства імені Шевченка» як джерело вивчення історії преси XIX – першої третини XX ст.

Лідія СНИЦАРЧУК

д-р н. із соц. комунік, проф.

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

вул. Стефаника, 2,
79000, Львів, Україна

lidija_s@ukr.net

ORCID 0000-0002-7272-9357

© Сніцарчук Л., 2023

Важливим джерелом для вивчення історії преси слугує нині поважний національний науковий часопис «Записки Наукового товариства імені Шевченка» (1892–). У статті розглянуто матеріали про пресу, опубліковані в цьому виданні впродовж 1892–1937 рр. Мета статті: виокремити й вивчити кластер публікацій часопису про пресу, зміст яких сприяє поглибленню чинних і формуванню нових знань про функціонування та розвиток української преси загалом та знакових для її історії пресодруків. Завдання статті: з'ясувати й охарактеризувати особливості (тематичні, проблемні, жанрові) матеріалів пресознавчого напрямку, які розкривають редакційні стратегії щодо опублікування результатів прочитання авторами «Записок НТШ» української (українськомовної та іншомовної) преси. Для розв'язання завдань використано ретроспективний, контекстуальний, прес-кліпінгу, аналітичний, системний, контент-аналізу, історико-бібліографічний, структурно-функціональний методи.

З'ясовано, що опубліковані в часописі матеріали для вивчення історії преси XIX – першої третини XX ст. формують такі секції: 1) репрезентативна (наукові статті, розвідки, розправи); 2) аналітична (загальні / тематичні огляди преси загалом або ж певних пресодруків зокрема, докладний розгляд їхнього змісту та оцінювання); 3) бібліографічна (інформаційний огляд преси, короткий відгук про окремі публікації здебільшого задля залучення їх до наукового обігу); 4) біографічна (відомості про основні віхи життя та творчу діяльність, учасників процесу творення української преси, їхнє листування, некрологи тощо). Загалом, зосереджений на сторінках часопису пресознавчий дискурс потужної когорти українських інтелектуалів потребує й надалі уважного вивчення, що сприятиме збагаченню історії преси новим інформаційним продуктом.

Ключові слова: «Записки НТШ», національний науковий часопис, історія преси, пресознавчий дискурс, огляд преси, інформаційний продукт.

“NOTES OF THE SHEVCHENKO SCIENTIFIC SOCIETY” AS A SOURCE FOR STUDYING THE HISTORY OF THE PRESS OF THE 19TH CENTURY AND FIRST THIRD OF THE 20TH CENTURIES

Lidiia SNITSARCHUK

DSc in Social Communication, Professor

Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv

2, Stefanyk St., 79000, Lviv, Ukraine

lidija_s@ukr.net

ORCID 0000-0002-7272-9357

The prestigious national scientific publication “Notes of the Shevchenko Scientific Society” (1892–) is a crucial resource for research on the history of the press. The article examines the press-related materials that were published in this periodical between 1892 and 1937. The purpose of the article is to identify and analyze a group of press-related publications, the content of which advances our understanding of the operation and growth of the Ukrainian press in general and specific press publications that are important to the press’s historical development. The objective of the article is to figure out and describe the features (thematic, problematic, and genre) of press studies materials that reveal editorial strategies for publishing the reviews of Ukrainian (Ukrainian-language and foreign-language) press in “The Notes of the Shevchenko Scientific Society”. The article employs retrospective, contextual, press clipping, analytical, systemic, content analysis, historical and bibliographic, structural, and functional methods to solve the tasks.

It was found that materials published in the journal and related to the study of the press history during the 19th century and the 1930s form the following sections: 1) representative (scientific articles, research, and discussions); 2) analytical (general or thematic reviews of the press in general or certain press publications, a detailed examination of their content and evaluation); 3) bibliographic (informational press reviews, a brief review of individual publications, mainly to introduce them into scientific circulation); 4) biographical (information about the main milestones of life and creative activity, participants in the process of creating the Ukrainian press, their correspondence, obituaries, etc.). Overall, in-depth research on the press studies discourse of a significant group of Ukrainian intellectuals concentrated on the journal’s pages is worth continuing. It will help enrich the history of the press with a new information product.

Keywords: “Notes of the Shevchenko Scientific Society”, national scientific journal, history of the press, press studies discourse, press review, information product.

Актуальність проблеми

В українських часописах другої половини XIX — першої третини XX ст. зосереджено значну кількість інформації, яка слугує нині цінним джерелом для формування знань про функціонування й розвиток преси, що виходила в Україні та поза її межами. Ця інформація, подана в різножанровому інформаційному, аналітичному, публіцистичному виконанні, дозволяє заповнювати лакуни під час реконструкції національного медіапростору, в історико-бібліографічному описі пресодруків, з'ясуванні їхніх типологічних характеристик, увиразненні редакційно-журналістських практик тощо. Ця інформація сприяє також розкриттю особливостей та основних тенденцій розвитку преси; виявленню комунікаційної специфіки, відповідності форми й змісту контенту вимогам часу; визначенню опірності соціальним, політичним, економічним збуренням і викликам того дня, які багато років фіксувала й по-різному висвітлювала преса.

Формування науково-публіцистичного дискурсу пресознавчого напрямку відбувалося в останній чверті XIX ст., коли українська преса, пройшовши нелегкі початки становлення й розвитку, намагалася достойно функціонувати в зовсім не гомогенному українському медіапросторі. Важливим джерелом до вивчення історії преси слугує нині поважний національний науковий часопис «Записки Наукового товариства імені Шевченка» (1892–).

Мета статті — виокремити й вивчити кластер публікацій часопису «Записки Наукового товариства імені Шевченка», зміст якого сприяє поглибленню чинних і формуванню нових знань про історію преси. *Завдання статті* — з'ясувати й охарактеризувати особливості (тематичні, проблемні, жанрові) публікацій про пресу, окреслити авторське коло. Для розв'язання завдань використано ретроспективний, контекстуальний, прес-кліпінгу, аналітичний, системний, контент-аналізу, історико-бібліографічний, структурно-функціональний методи.

Стан розробки проблеми

Упродовж багатьох років «Записки Наукового товариства імені Шевченка» (далі — «Записки НТШ») приваблювали увагу дослідників як цінне історичне джерело, де фіксувалися, обговорювалися, рецензувалися надбання українських і закордонних учених в царині гуманітаристики. Непроста історія видавання часопису висвітлена в багатьох публікаціях науковців минулого й сьогодення. Про часопис писали М. Возняк (1929) «Ол. Кониський і перші томи “Записок” (з додатком його листів до Митр. Дикарева)»; М. Грушевський (1930) «Ювілей львівських “Записок” і постулату Української Академії Наук»; З. Зайцева (2004а, 2004б) «“Записки Наукового товариства

ім. Т. Г. Шевченка”: започаткування та шлях до академічного стандарту (1892–1914)»; О. Купчинський (1991) («Про 156-й том Записок Наукового товариства імені Шевченка, який не вийшов друком у 1939 році»), інші відомі науковці. Відзначимо також покажчик «Бібліографія Записок Наукового товариства імені Шевченка. Томи I–CCXL 1892–2000», який уклав з нагоди 130-ліття першої національної академії наук В. Майхер (2003).

Уміщені в часописі публікації вивчали за тематичними компонентами І. Грабинський (1993), Р. Конта (2013), І. Демуз (2018), інші дослідники. Однак матеріали часопису про пресу, що з’ясовують певні етапи її розвитку, своєрідність обговорення й оцінювання публікацій значної кількості пресодруків донині докладно не розглянуто.

Виклад основного матеріалу

Зазвичай у пошуках потрібної історичної інформації, що розкриває особливості формування та функціонування українського інформаційного простору, дослідники зосереджують свою увагу на архівних джерелах, що зрозуміло й, зрештою, доцільно. Першоджерела — це важливий дослідницький матеріал, підґрунтя, «сировина» історії, завдяки яким отримуємо нові знання про пресу, наповнюємо їх потрібною історичною інформацією, зокрема значущими фактами, підтверджуємо важливість обставин, явищ, умов у житті українського соціуму загалом. Однак публікації про пресу слугують не менш важливим джерельним опертям для досліджень, які нині проводять науковці, зацікавлені в докладному вивченні історії журналістики загалом та історії преси зокрема.

Національний науковий часопис «Записки Наукового товариства імені Шевченка» виходить від 1892 р. під егідою потужного Наукового товариства імені Шевченка, яке ось уже 150 років дбайливо плече науковий світ українства. «“Записки НТШ” виходили і виходять, незважаючи на різні суспільно-політичні завірюхи, міжвоєнні та післявоєнні катаклізми, які спіткали Україну, нарешті більшовицькі і фашистські заборони Товариства і його видань», — відзначав О. Купчинський (2003) у ґрунтовній статті, що відкриває згадану «Бібліографію Записок Наукового товариства імені Шевченка». На сторінках видання зосереджено значну кількість наукової інформації, що висвітлювала й висвітлює донині розвій української наукової думки загалом і пресознавчої зокрема. У статті проаналізовано матеріали про пресу, що були опубліковані впродовж 1892–1937 рр.

Доволі важко розпочинався видавничий прохід «Записок НТШ». Про це, зокрема, вели мову у своїх статтях М. Возняк (1929) та М. Грушевський (1929), наголошуючи на складнощах, що супроводжували початковий етап видавання «Записок НТШ» — від комунікаційних,

організаційних, фінансових, творчих, видавничих питань до проблем формування авторського кола, а відтак і редакційного портфеля. У «привітній статті» М. Грушевський (1929) відзначав, що важливою заслугою НТШ було започаткування й провадження низки особливих для української науки пресодруків, зокрема «предтечі нової журналістики» «Літературно-Наукового Вістника» та наукового журналу «Записки НТШ»: «Учасники сеї роботи — десятки їх ще маємо приємність мати між собою, — можуть бути горді: їм довелося поставити на рейки велике діло, як не часто стрічається в людських досягненнях» (Грушевський, 1929, с. 6).

Загалом, опубліковані в журналі матеріали до історії преси ХІХ — першої третини ХХ ст. пропонуємо поділити на такі секції: 1) репрезентативна (наукові статті, розвідки, розправи); 2) аналітична (загальні / тематичні огляди преси загалом або ж певних пресодруків зокрема, докладний розбір їхнього змісту та оцінювання окремих публікацій); 3) бібліографічна (інформаційний огляд преси, рецензії на пресові публікації переважно задля залучення їх до наукового обігу); 4) біографічна (відомості про основні віхи життя та творчу діяльність, характеристика журналістської, редакторської, видавничої праці учасників творення української преси, листування, некрологи тощо). Звісно, така сегрегація матеріалу є певним чином умовною, оскільки провести демаркаційну лінію між публікаціями, що містять важливу інформацію про пресовидавничий процес минулого, доволі складно. Її знаходимо в текстах з історії України загалом і певних її земель зокрема, краєзнавчих, біографічних; літературознавчих тощо, а також у матеріалах, де розкривається діяльність тих чи інших політичних економічних, культурних об'єднань, товариств, спілок тощо. Подана інформація у багатьох випадках є тематично й проблемно багаторівневою, а отже, містить відомості, що належать до кількох визначених нами секцій заразом. Скажімо, у ґрунтовній розвідці К. Студинського (1929) розкрито особливості спілкування О. Кониського з видавцями й редакторами, що пояснює специфіку організації та провадження тих чи інших пресодруків, серед яких — «Вечерниці», «Діло», «Мета», «Основа», «Слово»; відзначено його зусилля щодо заснування народовського часопису «Русалка», а також охарактеризовано проблемно-тематичні аспекти його дописів до львівської преси, сформовано реєстр його поетичної публіцистики («з громадськими мотивами й настроями»), «побутових» та «еротичних» віршів.

Матеріали першої — репрезентативної — секції знайомлять читачів із результатами досліджень, спрямованих на висвітлення умов творення й функціонування преси загалом та окремих пресодруків, на визначення особливостей редакційної комунікації, типологічної специфіки тощо. Ці дослідження провадили й описували науковці,

імена яких доволі часто трапляються в українському пресознавчому дискурсі: М. Возняк (1912a, 1912b), В. Гнатюк (1920), І. Кривецький (1926), В. Щурат (1907), Ф. Савченко (1929). Загалом, публікації цієї секції містять у заголовку концепти, які дозволяють безпомилково визначити основну мету авторів — дати якісний продукт про видавання української преси загалом та окремих пресодруків зокрема.

Про те, що редакція надавала значної уваги змісту інших часописів, свідчать аналітичні матеріали, які формують другу секцію публікацій: систематично здійснювані загальні та тематичні огляди (рецензії, коментарі) наукових, громадсько-політичних, економічних, правничих, релігійних педагогічних, літературних (книжкових) часописів. Вміщені здебільшого під рубрикою «Наукова хроніка», а згодом і під рубрикою «Бібліографія», ці публікації слугували не лише документально точним реєстром фактів і подій з медійного поля, а й містили значну кількість інформації про особливості змістового комплексу українських і зарубіжних видань, їхні проблемно-тематичні напрями, науковий контент, специфіку його творення, дослідницьку потугу, авторську майстерність тощо. Уперше такий інтегральний матеріал було опубліковано у т. 6 «Записок НТШ» з назвою «Огляд часописей за р. 1894» Ініціатор заснування цього відділу часопису, активний оглядач преси, автор низки перших матеріалів цього огляду (вступне слово, «Часопись Правнича», «Зоря») М. Грушевський (1895), наголошуючи у вступі до основної частини на важливості аналітичного обстеження пресодруків, відзначав: «Уважаємо потрібним подавати надалі огляд наукового материялу, що з'являвся в часописах, часто не виходячи навіть в передруках і відбитках... В сей огляд заводимо місячники, двохмісячники і чвертьмісячники (виїмки робимо для українських видавництв) і в них — материял науковий (не популяризацію наукову)» (с. 1). «Не популяризація» — наголошував М. Грушевський (1895), окреслюючи чітко завдання «колективних оглядів» — об'єктивний докладний аналіз обстежуваного об'єкта. Особливості матеріалів, уміщених під цією рубрикою, — їхня «неформна» форма й виразно фаховий вияв досвідчених оглядачів, що вказували авторам уважно прочитаних публікацій на можливості покращання їхніх текстів, рівно ж як і працівникам редакційних колегій на важливості наповнення редакційного портфеля добротним матеріалом.

Загалом, сталі огляди преси публікувалися в часописі регулярно — до т. 91 (1909 р.). У т. 93 (1910 р.) М. Грушевський (1910) наголосив, що «Щорічні огляди часописей, подавані в Науковій Хроніці, не будуть міститися, а статі з часописей будуть обговорюватися або ж принотовуватися референтами в Бібліографії. При тім з українських періодичних видань, за браком иньших бібліографічних показників, бу-

дуть визначуватися всі статі, без огляду на їх науковість. З інших видань будуть визначуватися ті, що підходять під поняття українознавства просто або безпосередно, або, вкінці, мають загально-методичний інтерес» (с. 170). Надалі оглянуті аналітично чи «принотовані» інформаційно матеріали публіковано в рубриці «Бібліографія» з поділом на тематичні відділи, що змінювалися відповідно до змістового наповнення. Назвемо, зокрема, вперше сформовані відділи, що відбулося у т. 93: а) «Преісторія, археологія, історія штуки»; б) «Історія політична і культурна (з церковною вкл.) до поч. XVII в.»; в) «Історія політична і культурна XVII–XIX в.»; г) «Мова»; д) «Література». Серед цих і надалі дещо змінюваних рубрик (однак без виходу за межі, окреслені М. Грушевським) вміщено також низку важливих матеріалів преси про пресу.

Аналітичне прочитання українських і зарубіжних часописів, належало талановитим авторам, імена яких не потребують нині докладного представлення: М. Возняк, М. Грушевський, І. Джиджора, В. Дорошенко, І. Кревецький, І. Крип'якевич, О. Маковей, Я. Пастернак, Ю. Сіцінський, К. Студинський, І. Франко, інші непересічні особистості. Ці та інші оглядачі преси аналізували специфіку подання інформації та зміст українськомовних («Буковина», «Діло», «Житє і Слово», «Літературно-Науковий вісник», «Молода Україна», «Народ», «Наша Школа», «Нива», «Рада», «Рідний Край», «Руслан», «Українська Хата», «Учитель» та ін.) та іншомовних («Вѣра и Разумъ», «Записки Императорскаго Харьковского Университета», «Кіевская Старина», «Труды Кіевской Духовной Академіи», «Университетскія Извѣстія» та ін.) часописів. До слова, особливу прихильність виявила редакція до виходу в світ часопису «Записки Українського Наукового Товариства в Києві». І. Джиджора (1909) в огляді першої книги цієї «нової чисто української строго-наукової часописи» відзначав, що «Кіевская Старина», а потім «Україна», не говорячи вже про інші напр. наукові органи університетів на українській території, ніколи вповні не відповідали двом зазначеним в горі умовам. Не будучи строго науковими по вмісту не були вони й чисто українськими головною з огляду на мову, а що за тим іде — з огляду на основні принципи, бо мова, на якій журнал виходить, спеціально у нас, Українців по тім боці кордону, з причини відомих претенсій далеко не формальна тільки річ» (с. 160).

Задля орієнтації читачів у дослідницькому полі зарубіжжя автори ЗНТШ уважно аналізували також і публікації закордонних часописів. Ця тематика не належить до обговорюваних проблем у нашій статті. Однак не оминемо її, оскільки чимало рецензій стосувалося публікацій, що висвітлювали українську проблематику українських (перекладна) і зарубіжних авторів, уміщених в австрійській («Archiv

für österreichische Geschichte», «Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften in Wien», «Zeitschrift für österreichische Volkskunde»), німецькій («Byzantinische Zeitschrift», «Das literarische Echo»), польській («Biblioteka pisarzy polskich», «Lud», «Nowa Reforma», «Przegląd polski», «Przewodnik naukowy i literacki», «Wisła»), російській («Мір Божий», «Богословский Вѣстникъ», «Вѣстникъ Европы», «Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія», «Историческій Вѣстникъ», «Филологическое Обозрѣніе»), чеській («Věstnik Slovanských starožytosti», «Česka Osvěta», «Národopisný Věstnik Československý»). Відзначимо, наприклад, докладну «наукову бібліографію» П. Богацького (1927) «Ucrainica z журналу “Časopis Českého Museum” від початку його існування по 1926 рік, 1827–1925» (т. 146), С. Наріжного (1929) «Ucrainica в Чеському Історичному Часописі — Český Časopis Historický» (т. 150).

Під рубрикою «Бібліографія», більшість якої формує третю секцію — бібліографічну, вміщено значну кількість інформаційного продукту про політематичні публікації преси. До слова, у різні роки редакція часопису так означувала жанрове плато цієї рубрики: оцінки, реферати, замітки, рецензії, справоздання тощо. Тут планувалося публікувати «новинки наукової літератури з різних фахів про Україну-Русь, переважно ті, що з'являються окремими виданнями і відбитками» (Грушевський, 1895). Зауважимо, що матеріали преси про пресу посідали одне з чільних місць рубрики. Так, скажімо, зацікавлений читач міг за мав змогу зафіксувати для опрацювання статті, вміщені в часописах «Будучність», «Дніпрові Хвилі», «Економіст», «Світло», «Сніп», «Украинская Жизнь», «Ukrainische Rundschau», що дозволяли зорієнтуватися, наприклад, у тематичному синкретизмі змісту видань.

До формування «швидкої» бібліографії долучилися, крім названих авторів аналітичних матеріалів, Я. Гординський, О. Грушевський, З. Кузеля, М. Лозинський, О. Назаріїв, І. Свенціцький, С. Томашівський, які впевнено почували себе також у творенні бібліографії «обговорення» й бібліографії «онотовування» публікацій преси вказаних років.

Четверта означена нами секція публікацій про пресу — біографічна. Назвемо її умовно «Редактори, видавці, журналісти, ідейні натхненники преси». Про важливість і запотребованість біографічного напрямку розвідок нині ведуть мову багато дослідників преси. З огляду на популярність біографічних досліджень пресова біографіка є надзвичайно цінним матеріалом для науковців, адже не тільки дозволяє заповнити «порожнини» в життєвих і творчих історіях журналістів, редакторів, видавців, інших учасників процесу пресотворення, а й підтверджує важливість біографічного підходу задля формування знань про пресовий рух XIX — першої третини XX ст.

Цей корпус публікацій містить ґрунтовну різножанрову (стаття, нарис, ескіз, замальовка, есей, «причинки до...», некролог, посмертна звітка тощо) інформацію про персону та її внесок у розвиток преси. «Давно вже пора узятися до всесторонньої оцінки життя і діяльності українських діячів старшої генерації, з першої половини XIX ст. Проте про деяких визначних навіть осіб, не кажучи вже про дрібніших, окрім матеріалів, розкиданих по всіх усюдах, нічого поважнішого не маємо. Час би вже взятися до систематичних монографій про тих людей, маємо вже й історичну перспективу для них, та й матеріалу досить» — відзначав В. Доманицький (1908, с. 228), характеризуючи «спасенний замір» О. Грушевського — опублікувати розвідку про М. Костомарова. Важливі етапи становлення й розвитку особистості «на тлі епохи» зафіксовано у низці біографічних публікацій К. Студинського, серед яких — «Павло Леонтович (Павло зі Щуткова)» (1921, 1922, 1925), матеріали культурницької проблематики якого вміщувано у часописах «Вечерниці», «Зоря Галицка», Слово» та ін.); «Епізод із життя Антона Могильницького» (Студинський, 1918), де наведено розповідь про деякі фрагменти біографії культурного й релігійного діяча, автора публікацій в «Зорі Галицкій» та інших виданнях; «Слідами Куліша» (Студинський, 1928) (т. 148, який присвячено пам'яті Пантелеймона Куліша «в тридцяті роковини смерті»).

У часописі опубліковано також чимало рецензій, які розкривали інформаційний потенціал пресової біографіки («Діло», «Неділя», «Рада», «Світло», «Сніп»), що висвітлювала невідомі сторінки життя й творчості учасників пресовидавничого руху: К. Горбала, Б. Грінченка, Б. Дідицького, В. Масловича, П. Скобельського, М. Устияновича, В. Шашкевича та ін.

До біографічної секції варто віднести низку листів із опублікованого листування громадських, політичних, культурних, педагогічних, релігійних, наукових діячів, які суттєво причинилися до творення української преси минулого. «Шість листів галицьких “старорусів” з рр. 1853–1863» І. Франка, т. 48; «Із кореспонденції Р. Моха» М. Возняка, т. 81; «Лист Ксенофонта Климковича до Марка Вовчка» В. Доманицького, т. 87; «Михайло Максимович і журнал “Основа”. Листи Василя Білозерського до М. Максимовича» В. Данилова, т. 100; «3 переписки письменників 1860-тих років в Галичині» Т. Реваковича, тт. 117–118; «Шевченків лист в справі “Живописної України”» П. Зайцева, т. 114; інші уважно відчитані й прокоментовані епістолярії акумулювали біографічний наратив, що дає змогу заповнити потрібною інформацією історії життя і творчості учасників пресовидавничого процесу.

Висновки

Інтелектуальний набуток потужної когорти вчених, зосереджений на сторінках національного наукового часопису «Записки НТШ» (1892–), слугує й слугуватиме багатьом поколінням науковців як важливе джерело вивчення історії преси минулих століть. У 1990-ті рр., коли стало можливим вивчати творчу спадщину не тільки «ідеологічно надійним» дослідникам, частина пресознавчого дискурсу часопису була запроваджена до наукового обігу, однак ґрунтовного прочитання цього компоненту змісту «Записок НТШ» все ж не відбулося. Вивчення й аналіз пресознавчого аспекту змістового наповнення часопису дозволить заповнити чимало білих плям в історичному проході преси минулого, розкрити «таємниці» заснування, формування змісту, провадження діяльності часописів, вникнути й зрозуміти видавничі й редакційні стратегії та практики і, головню, ознайомитися з «інтересними причинками» до історії української преси загалом.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Богацький, П. (1927). Ucrainaica з журналу “Časopis Českého Museum” від початку його існування по 1926 рік (1827–1925). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 146, 203–214.
- Возняк, М. (1912a). З-за редакційних куліс віденського Вістника та Зорі Галицької. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 107(1), 73–109.
- Возняк, М. (1912b). З зарання української преси в Галичині. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 111(5), 140–159.
- Возняк, М. (1929). Ол. Кониський і перші томи «Записок». (З додатком його листів до Митр. Дикарева). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 150, 339–390.
- Гнатюк, В. (1920). Рукописні гумористичні часописи. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 130, 133–167.
- Грабинський, І. (1993). Економічні студії на сторінках «Записок Наукового Товариства ім. Т. Шевченка» (1892–1939). В *Джерела економічної україністики [Матеріали конференції]* (с. 8–11). Львівський державний університет.
- [Грушевський, М.] (1895). Огляд часописей за р. 1894. *Записки наукового товариства імені Шевченка*, 6(2), 1–3.
- [Грушевський, М.] (1910). Бібліографія. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 93, 170–208.
- Грушевський, М. (1929). З нагоди 150-ої книги «Записок». *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 150, 5–7.
- Грушевський, М. (1930). Ювілей львівських «Записок» і постулату Української Академії Наук. *Україна*, 40, 3–8.
- Демуз, І. (2018). Козакознавчі студії на шпальтах «Записок Наукового товариства імені Шевченка» (кінець XIX ст.). *Часопис української історії*, 38, 78–87.
- Д[жиджора], І. (1909). Огляд часописей за р. 1908: часописи українські. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 89(3), 160–164.
- Доманицький, В. (1908). А. Грушевській. Изъ харьковскихъ лѣтъ Н. И. Костомарова. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 83(3), 228–230.
- Зайцева, З. І. (2004а). «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка»: започаткування та шлях до академічного стандарту (1892–1914 рр.). *Український історичний журнал*, 2, 104–112.

- Зайцева, З. І. (2004b). «Записки Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка»: започаткування та шлях до академічного стандарту (1892–1914 рр.). *Український історичний журнал*, 5, 122–134.
- Конта, Р. (2013). «Записки НТШ» як джерело до історіографічного дослідження розвитку етнології в Науковому товаристві ім. Шевченка (кінець XIX — початок XX ст.). *Краєзнавство*, 3(84), 5–12.
- Кревецький, І. (1926). Початки преси на Україні. 1776–1850. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 144–145, 185–208.
- Купчинський, О. (2003). Бібліографія фундаментального видання Наукового товариства ім. Шевченка. В В. Майхер (Уклад.), *Бібліографія Записок Наукового товариства імені Шевченка. Томи I–CCXL. 1892–2000* (с. 3–30). Наукове товариство імені Шевченка.
- [Купчинський, О.] (1991). Про 156-й том Записок Наукового товариства імені Шевченка, який не вийшов друком у 1939 році. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 222, 427–432.
- Майхер, В. (Уклад.). (2003). *Бібліографія Записок Наукового товариства імені Шевченка. Томи I–CCXL. 1892–2000* (О. Купчинський, ред.). Наукове товариство імені Шевченка.
- Наріжний, С. (1929). Ucrainica в Чеському Історичному Часописі (Český Časopis Historický). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 150, 445–458.
- Савченко, Ф. (1929). Справа про щорічну, таємну субсидію львівському «Слову» (1875–1881). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 150, 391–404.
- Студинський, К. (1918). Епізод із життя Антона Могилянського. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 126–127, 269–275.
- Студинський, К. (1921). Павло Леонтович (Павло зі Щуткова). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 131, 197–229.
- Студинський, К. (1922). Павло Леонтович (Павло зі Щуткова). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 132, 135–184.
- Студинський, К. (1925). Павло Леонтович (Павло зі Щуткова). *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 136–137, 159–196.
- Студинський, К. (1928). Слідами Куліша. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 148, 241–306.
- Студинський, К. (1929). Зв'язки Олександра Кониського з Галичиною в рр. 1862–1866. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 150, 271–338.
- Щурат, В. (1907). Львівський тижневик з 1749 р. *Записки Наукового товариства імені Шевченка*, 77(3), 177–182.

REFERENCES

- Bohatskyi, P. (1927). Ucrainica z zhurnalu "Časopis Českého Museum" vid počatku yoho isnuvannia po 1926 rik (1827–1925) [Ukrainica from the magazine "Časopis Českého Museum" from the beginning of its existence to 1926 (1827–1925)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 146, 203–214 [in Ukrainian].
- Demuz, I. (2018). Kozakoznavchi studii na shpaltakh "Zapysok Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka" (kinets XIX st.) [Cossack studios on pages of "Notes of Shevchenko Scientific society" (end of the XIX century)]. *Journal of Ukrainian History*, 38, 78–87 [in Ukrainian].
- Domanyskyi, V. (1908). A. Hrushevskiy. Iz kharkovskikh let N. I. Kostomarov [A. Hrushevskiy. About Kharkiv period in the life of N. I. Kostomarov]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 83(3), 228–230 [in Ukrainian].
- D[zhydzhoraj], I. (1909). Ohliad chasopysy za r. 1908: Chasopysy ukrainski [Review of periodicals for 1908: Ukrainian periodicals]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 89(3), 160–164 [in Ukrainian].

- Hnatiuk, V. (1920). Rukopysni humorystychni chasopysy [Handwritten humorous magazines]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 130, 133–167 [in Ukrainian].
- Hrabynskiy, I. (1993). Ekonomichni studii na storinkakh "Zapysok Naukovoho Tovarystva im. T. Shevchenka" (1892–1939) [Economic studies on the pages of "Notes of the Scientific Society named after T. Shevchenko" (1892–1939)]. In *Dzherela ekonomichnoi ukrainistyky* [Sources of economic Ukrainian studies] [Proceedings of the Conference] (pp. 8–11). Lvivskiy derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
- [Hrushevskiy, M.] (1895). Ohliad chasopysy za r. 1894 [Review of periodicals for 1894]. *Zapysky naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 6(2), 1–3 [in Ukrainian].
- [Hrushevskiy, M.] (1910). Bibliohrafiia [Bibliography]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 93, 170–208 [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1929). Z nahody 150-oi knyhy "Zapysok" [On the occasion of the 150th book "Note"]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 150, 5–7 [in Ukrainian].
- Hrushevskiy, M. (1930). Yuvilei lvivskykh "Zapysok" i postulatu Ukrainkoi Akademii Nauk [Anniversary of the Lviv "Notes" and postulate of the Ukrainian Academy of Sciences]. *Ukraina*, 40, 3–8 [in Ukrainian].
- Konta, R. (2013). "Zapysky NTSh" yak dzherelo do istoriografichnogo doslidzhennia rozvytku etnologii v Naukovomu tovarystvi im. Shevchenka (kinets XIX — pochatok XX st.) ["Zapysky NTSh" as source to historiography research of development of ethnology in Shevchenko Scientific Society (the end XIX — beginning of XX century)]. *Kraieznavstvo*, 3(84), 5–12 [in Ukrainian].
- Krevetskiy, I. (1926). Pochatky presy na Ukraini. 1776–1850 [The beginnings of the press in Ukraine. 1776–1850]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 144–145, 185–208 [in Ukrainian].
- [Kupchynskiy, O.] (1991). Pro 156-i tom Zapysok Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka, yakiy ne vyshov drukom u 1939 rotsi [About the 156th volume of the Notes of the Shevchenko Scientific Society, which was not published in 1939]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 222, 427–432 [in Ukrainian].
- Kupchynskiy, O. (2003). Bibliohrafiia fundamentalnogo vydannia Naukovoho tovarystva im. Shevchenka [Bibliography of the fundamental publication of the Scientific Society named after Shevchenko]. In V. Maikher (Comp.), *Bibliohrafiia Zapysok Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. Tomy I–CCXL. 1892–2000* [Bibliography of Notes of the Shevchenko Scientific Society. Volumes I–CCXL. 1892–2000] (pp. 3–30). Naukove tovarystvo imeni Shevchenka [in Ukrainian].
- Maikher, V. (Comp.). (2003). *Bibliohrafiia Zapysok Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka. Tomy I–CCXL. 1892–2000* [Bibliography of Notes of the Shevchenko Scientific Society. Volumes I–CCXL. 1892–2000] (O. Kupchynskiy, Ed.). Naukove tovarystvo imeni Shevchenka [in Ukrainian].
- Narizhnyi, S. (1929). Ucrainica v Cheskomu Istorychnomu Chasopysi (Český Časopis Historický) [Ucrainica in the Czech Historical Magazine (Český Časopis Historický)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 150, 445–458 [in Ukrainian].
- Savchenko, F. (1929). Sprava pro shchorichnu, taiemnu subsydiu lvivskomu "Slovu" (1875–1881) [The case of the annual, secret subsidy to the Lviv "Slovo" (1875–1881)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 150, 391–404 [in Ukrainian].
- Shchurat, V. (1907). Lvivskiy tyzhdnevnyk z 1749 r. [Lviv weekly since 1749]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 77(3), 177–182 [in Ukrainian].
- Studynskiy, K. (1918). Epizod iz zhyttia Antona Mohylnytskoho [An episode from the life of Anton Mohylnytskyi]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 126–127, 269–275 [in Ukrainian].
- Studynskiy, K. (1921). Pavlo Leontovych (Pavlo zi Shchutkova) [Pavlo Leontovych (Pavlo from Shchutkovo)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 131, 197–229 [in Ukrainian].

- Studynskyi, K. (1922). Pavlo Leontovych (Pavlo zi Shchutkova) [Pavlo Leontovych (Pavlo from Shchutkovo)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 132, 135–184 [in Ukrainian].
- Studynskyi, K. (1925). Pavlo Leontovych (Pavlo zi Shchutkova) [Pavlo Leontovych (Pavlo from Shchutkovo)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 136–137, 159–196 [in Ukrainian].
- Studynskyi, K. (1928). Slidamy Kulisha [In the footsteps of Kulish]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 148, 241–306 [in Ukrainian].
- Studynskyi, K. (1929). Zviazky Oleksandra Konyskoho z Halychynoiu v rr. 1862–1866 [Oleksandr Konysky's connections with Halychyna in 1862–1866]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 150, 271–338 [in Ukrainian].
- Vozniak, M. (1912a). Z-za redaktsiinykh kulis videnskoho Vistnyka ta Zori Halytskoi [From behind the editorial scenes of the Viennese Herald and Zora Halytska]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 107(1), 73–109 [in Ukrainian].
- Vozniak, M. (1912b). Z zarannia ukraïnskoi presy v Halychyni [From the dawn of the Ukrainian press in Galicia]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 111(5), 140–159 [in Ukrainian].
- Vozniak, M. (1929). Ol. Konyskyi i pershi tomy "Zapysok". (3 dodatkom yoho lystiv do Mytr. Dykareva) [Ol. Konyskyi and the first volumes of "Notes". (Appendix 3 of his letters to Mytr. Dykarev)]. *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Shevchenka*, 150, 339–390 [in Ukrainian].
- Zaitseva, Z. I. (2004a). "Zapysky Naukovoho tovarystva im. T. H. Shevchenka": Zapochatkuvannia ta shliakh do akademichnoho standartu (1892–1914 rr.) ["Notes of the Scientific Society named after T. H. Shevchenko": The beginning and the path to the academic standard (1892–1914)]. *Ukrainian Historical Journal*, 2, 104–112 [in Ukrainian].
- Zaitseva, Z. I. (2004b). "Zapysky Naukovoho tovarystva im. T. H. Shevchenka": Zapochatkuvannia ta shliakh do akademichnoho standartu (1892–1914 rr.) ["Notes of the Scientific Society named after T. H. Shevchenko": The beginning and the path to the academic standard (1892–1914)]. *Ukrainian Historical Journal*, 5, 122–134 [in Ukrainian].